

УДК 341.217((4-672EU)(497-15)
DOI: <https://doi.org/10.22182/pr.7042021.4>
Прегледни рад

*Андријана Лазаревић**
Институт за политичке студије, Београд
*Андреа Матијевић***
Институт за политичке студије, Београд

КОНФЕРЕНЦИЈА О БУДУЋНОСТИ ЕВРОПЕ: ЗНАЧАЈ ЗА РЕГИОН ЗАПАДНОГ БАЛКАНА***

Сажетак

Иако је Конференција о будућности Европе по дефиницији оријентисана на будућност, чињеница да су државе и територије Западног Балкана изостављене из групе заинтересованих страна, упркос томе што имају перспективу чланства у Европској унији, не говори у прилог таквој оријентисаности саме конференције. Ипак, Заједничка декларација о Конференцији о будућности Европе и даље омогућава ангажовање трећих страна у њеном оквиру, што представља прилику за укључивање држава и територија Западног Балкана у њен рад. Надовезујући се на дугогодишња обећања Европске уније државама и територијама Западног Балкана у погледу перспективе чланства, као и на њихово ангажовање у вези са низом европских правних норми, структура, политика и програма, ове државе и територије уживају политичко право сразмерног утицаја на процес и исходе Конференције о будућности Европе. Да би се повећали изгледи за ефикасан допринос држава и територија Западног Балкана конференцији, јавља се потреба за свеобухватном стратегијом регионалног карактера, у чијем би креирању требало да учествују не само представници влада, већ и грађани држава и територија Западног Балкана. Рад има за циљ да изложи изазове са којима се заједнички суочава Европска унија и Западни Балкан као и модалитете учешћа држава и територија Западног Балкана у Конференцији

* andrijana.lazarevic@ips.ac.rs

** andrea.matijevic@ips.ac.rs

*** Рад је настао у оквиру научно-истраживачке делатности Института за политичке студије, коју финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

о будућности Европе као формату у оквиру ког се очекује да ће, до пролећа 2022. године, бити донети закључци и пружене смернице о будућности Европе.

Кључне речи: Конференција о будућности Европе, Европска унија, Западни Балкан, регионални приступ, мултикултурализам, „одлив мозга“, животна средина

УВОД

„Светски мир не може се заштитити без улагања креативних напора сразмерних опасностима које му прете“, записао је Роберт Шуман (*Jean-Baptiste Nicolas Robert Schuman*) у Декларацији која је донета 9. маја 1950. године (European Union [EU], n.d.).

Пре нешто више од 70 година, Шуманова декларација поставила је темеље онога што данас препознајемо под именом Европска унија (у даљем тексту ЕУ). Овај јединствени политички пројекат који је донео мир и просперитет, побољшавајући живот свих европских грађана дошао је до тачке која захтева поновно размишљање о његовој будућности и правцима даљег развоја. Унија се, изнутра и споља, суочава са бројним изазовима те је будућност коју жели градити заједно са циљем јачања европске солидарности неизвесна.

Конференција о будућности Европе представља прилику за успостављање дијалога о будућности Европе и великих изазова који обележавају ову епоху између европских грађана и европских институција. Неопходно је да Европа покаже иницијативу и предузме активности на остваривању економских, социјалних, здравствених и безбедносних интереса својих грађана деловањем на европском, националном и локалном нивоу, али и мимо својих граница. У светлу изазова са којима се ЕУ тренутно суочава, потреба за унапређивањем европских интеграција актуелнија је него икад раније. Конференција о будућности Европе самим својим називом сугерише на потребу да у решавању ових изазова државе чланице ЕУ треба да признају владине и невладине доприносе који потичу из држава које нису чланице ЕУ, са посебним фокусом на државе и територије Западног Балкана. Услед датог обећања о ступању у чланство и предузимања подухвата за примену европског законодавства, политика и програма у својим националним оквирима, државе и територије Западног Балкана треба да имају политичко право пропорционалног утицаја на процес и исходе Конференције о будућности Европе.

Истовремено постојање криза у различитим областима, социо-економске препреке, депопулација, климатске промене, а сада и

криза пандемије корона вируса указују на важне импликације. Прво, истовремено деловање процеса глобализације и регионализације на европском континенту учинило је готово немогућим успостављање контроле над поменутиим кризама и спречавање ширења њихових ефеката. Друго, регионалне и глобалне кризе захтевају креирање заједничког фронта за борбу против истих. Иако је Западном Балкану признат статус партнера ЕУ у оквиру процеса приступања, услед фактора међузависности потребно је признавање нужности њихове међусобне подршке и сарадње. Па ипак, показало се да ЕУ нема адекватан одговор, а чини се и да не предузима иницијативу, како би се регулисали негативни ефекти настанка комплексних социјалних, политичких и економских структура на територији Европе. Ово је нарочито уочљиво у контексту Западног Балкана и негативних тенденција у области демократизације простора услед раста ауторитарности на подручју, процеса који у великој мери подсећа на креирање политика са националистичким карактеристикама, политика опасне реторике које још увек нису искорењене (Csaky 2020). Скорашњи предлози за измене граница на подручју Западног Балкана јасан су сигнал још увек постојећих „духова прошлости“ који су довели до ратова 1990-их (видети: Sitosucic and Emmott 2021; Вцуук 2021). Циљ ауторки овог рада је да укажу на поновно појављивање међуетничких тензија које узрокују нове нестабилности на већ опасном подручју. Ауторке сматрају да је очување мира као врховне вредности неопходно за успостављање просперитетнијег окружења на датом подручју. Управо се у реализацији оваквог циља читава важна улога сарадње Западног Балкана и ЕУ.

Овакве тенденције, уз социо-економску ситуацију додатно погоршану кризом корона вируса, креирају лошу структуру подстицаја да се младе генерације као основни носиоци промена задрже на овом простору. Надаље, регион се додатно удаљава од радара ЕУ и због неадекватног регулисања подручја еколошких опасности. У овом раду указује се на кључне проблеме и препреке даљем развоју држава и територија Западног Балкана у оквиру којих улога ЕУ (не само кроз ангажман на политичком нивоу, већ и шире) није довољно видљива од стране социјалних актера.

Додатно, како би државе и територије Западног Балкана заиста допринеле решавању изазова који ће се наћи на дневном реду Конференције за будућност Европе, неопходно је усвајање свеобухватне стратегије регионалног карактера, настале као резултат консензуса носилаца власти и грађана држава и територија Западног Балкана. Оваква стратегија увећала би кредибилитет региона као не само корисника већ и контрибутора европском

пројекту. Ипак, да би таква стратегија и била усвојена неопходан је заједнички ангажман владајућих структура и институција свих држава и територија региона.

МУЛТИКУЛТУРАЛИЗАМ И „ОДЛИВ МОЗГОВА“

Географски положај Западног Балкана као простора укрштања Европе и Азије опредељује карактер овог подручја као подручја константно променљивих цивилизација вековима уназад. Последично настали мозаик култура, религија и етничитета једна је од најпрепознатљивијих одредница овог региона. Историјски посматрано, иако су односи држава и територија Западног Балкана обележени тензијама па и сукобима, ове државе и територије ипак карактеришу заједничке вредности. Савремена епоха није лишена ризика угрожавања културних повезница међу младима региона, услед политички подстакнутог националистичког наратива и других несугласица на званичном нивоу.

Након Самита Западног Балкана одржаног у Софији и усвајања нове методологије претприступних преговора уочава се промена приступа ЕУ према Западном Балкану, кроз наглашавање унапређења регионалне сарадње, подстицања социо-економског опоравка и прилагођавања ЕУ стандардима.¹ И заиста, мере претприступне помоћи су значајно допринеле процесима демократизације и помирења на Западном Балкану. ЕУ је највећи донатор региону већ више од две деценије. Финансијска помоћ алоцирана кроз Инструменте за претприступну помоћ (*Instrument for Pre-Accession Assistance – IPA*) између 2007. и 2020. године (IPA I и IPA II) имала је вредност од 23.2 милијарде евра. Додатно, предвиђено је да у оквиру новог Инструмента за претприступну помоћ (IPA III) за период 2021-2027. државама Западног Балкана буде додељено нових 14 милијарди евра (European Commission [EC], 2016). Ипак, чини се да грађанима овог региона недостаје свест о значају ЕУ и њеној финансијској помоћи. Перцепција о програмима помоћи ЕУ угрожена је у појединим деловима региона, нарочито током кризе пандемије корона вируса (Ivković 2020). Широки опус програма доступних државама и територијама Западног Балкана није на адекватан начин предочен појединцима који не верују у идеју уједињене Европе.

Надаље, регион Западног Балкана није лишан раста национализма, јачања десничарских покрета и евроексептицизма

1 За промену приступа ЕУ након Самита у Софији видети: European Commission [EC]. 2020a. О променееном приступу по усвајању нове методологије политике проширења више видети у: Ковачевић 2020, и Матијевић 2020.

који карактеришу читав континент (Wike et al, 2019). Ове тенденције додатно су подстакнуте нарративима и сећањима на ратне сукобе 1990-их година и међуетничком нетолеранцијом као још увек присутном одликом региона (Nordman 2015). Серија ратова и конфликта подстакла је највећи талас миграција с Балкана, када је стотине хиљада цивила, пре свега етничких мањина, било принуђено да напусти своје државе због оружаних сукоба и ратних подухвата мотивисаних разликама у етничитетима предузетих од стране државних и недржавних актера.² Други део популације принуђен је на иселјавања и депортације као дела кампање етничких чишћења и геноцидно-криминогених поступака.³ Уз ратом значајно измењену демографску слику подручја, регион се још увек налази у стању тзв. негативног мира.⁴

Етничка нетолеранција и дивизионистички нарративи, уз неадекватне економско-финансијске услове, угрожавају будућност младог становништва Западног Балкана. Апроксимативно 56% младих овог региона је незадовољно нивоом толеранције и поштовања различитости (Regional Cooperation Council [RCC], n.d.), а више од 30% њих разматра одлуку о напуштању своје државе у потрази за бољим животом у државама ЕУ (Eurostat n.d.).

Младо становништво (грађани између 15 и 30 година) су важан ресурс за будућност региона, будући да представљају око 20% популације Западног Балкана (Lilyanova 2017). Ипак, стопа незапослености младих у групи између 15 и 24 година већ годинама се задржава на високом нивоу. Ова стопа креће се у опсегу од 24% у Црној Гори до око 55% на Косову*⁵ (World Bank Group and The Vienna Institute for International Economic Studies 2019). Додатно угрожене ефектима кризе корона вируса, економије Западног Балкана одликује велики пад који доводи до раста стопе незапослености и умањивања могућности за запослење. Оваква ситуација не креира адекватну структуру подстицаја да млади остану у својим државама. Консеквентно, све ово резултира депопулацијом и великим „одливом мозга“.⁶

2 За појам и улогу недржавних актера у ратним сукобима видети: Clapham 2009, 200-212.

3 Издвајање геноцидно-криминогених поступака и њихово квалификовање таквом одредницом у складу је са ставом Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију (*International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia*).

4 За појам негативног и позитивног мира видети: Galtung 1996.

5 Назив „Косово“ не прејудницира његов статус и у складу је са Резолуцијом 1244 Уједињених нација, као и одлуком Међународног суда правде о Декларацији о независности Косова.

6 О појму „одлива мозга“ и економским ефектима феномена више видети: Salvatore 2014.

Између 2013. и 2018. године број грађана који су дугорочно напустили регион готово је утростручен, са 55 797 на 161 247, респективно (Eurostat 2021). Број радно способних грађана у региону је опао за више од 400 000 појединаца у периоду 2015-2020 (Regional Cooperation Council [RCC], 2020). Упркос растућој свести о дугорочним последицама емиграције, оваква кретања становништва нису заустављена. У дугом року посматрано, губитак квалификоване радне снаге и недостатак вештина могу интензивно утицати на конкурентност, економски раст и економску конвергенцију.

Па ипак, социо-економски фактори нису једини подстицаји младима региона да напуштају своје државе. У протеклим годинама Западни Балкан се налази у центру пажње између осталог и због еколошких проблема, попут превише загађеног ваздуха, водених површина које се употребљавају као депоније и мини хидроелектрана које уништавају природни хабитат. Млади људи постали су гласноговорници буђења свести о еколошким претњама које су их мотивисале на конкретне акције унапређења квалитета животне средине и на протесне активности, али и на напуштање региона (RFE/RL's Balkan Service 2021).

ЖИВОТНА СРЕДИНА

Упркос чињеници да се владе држава чланица ЕУ боре против емисија штетних гасова у циљу достизања стандарда квалитета ваздуха, загађење у ЕУ долази са подручја Западног Балкана пре свега због старих и веома загађујућих термоелектрана лоцираних на овом подручју. Оваквом загађењу најизложеније су државе ЕУ које се граниче са државама и територијама Западног Балкана. У већини случајева ради се о државама ЕУ које саме по себи не могу да задовоље стандарде чистог ваздуха тако да ефекти загађења које проузрокују државе и територије Западног Балкана додатно отежавају државама чланицама ЕУ креирање и примену локалних акционих планова за постизање вишег нивоа квалитета ваздуха. Као што је истакнуто у Европском зеленом договору (*European Green Deal*) и Париском климатском споразуму, ваздух не познаје границе између држава, услед чега је придржавање оквирима заштите животне средине на наднационалном нивоу од суштинске важности (European Commission [EC] 2019; United Nations Climate Change 2015).

Најбољи показатељ тога колико на загађење ваздуха на европском нивоу утиче регион Западног Балкана је чињеница да се осам од десет термоелектрана које представљају највеће загађиваче ваздуха на простору Европе налази на територијама

региона Западног Балкана (Matkovic Puljić 2019). Илустрације ради, 16 електрана лоцираних у овом региону креирају исти ниво загађења као 250 ЕУ електрана, а термоелектрана „Угљевик“ лоцирана на територији БиХ у току 2016. године креирала је исти ниво загађења као све термоелектране у Немачкој заједно. Државе и територије Западног Балкана плаћају цену загађења ваздуха и кроз јавно здравље, будући да загађен ваздух скраћује очекивани животни век за 0.4 – 1.3 године (European Fund for the Balkans 2019).

Са тежњом да Европа постане први климатски неутралан континент, ЕУ се обавезала да постане пример за друге стране у преговорима чији је главни циљ подизање нивоа одговорности и амбиције у смањивању нивоа загађености угљен-диоксидом (видети Von der Leyen 2019). Будући да је Западни Балкан интегрални део европског континента, оваква настојања ЕУ се односе и на овај регион, који се суочава са озбиљним проблемима који варирају од загађености река преко дивљих депонија, уништавања шума и загађења ваздуха (градови Западног Балкана налазе се на врху листе европских градова по нивоу загађења ваздуха) (према Bateman 2020 и Barbiroglgio 2020).

Еколошке последице оружаних сукоба из прошлости још увек погађају регион. Током претходних неколико година међународне организације и локални партнери раде на идентификацији и умањивању прекограничних еколошких ризика који потичу од раније спроведених операција бомбардовања региона. Ипак, закључци њиховог деловања на терену су ограничени. Нагазне мине које су настале од неактивираних бомби употребљених током оружаних сукоба представљају велику опасност за животну средину, одрживи развој и живот локалног становништва уопште, утичући не само на садашње већ и на будуће генерације, јер доприносе деградацији тла, уништавању шума и загађивању водених површина тешким металима.

Додатан еколошки ризик на подручју Западног Балкана представљају мини хидроелектране и њихова инфраструктура која уништава природни хабитат река, односно речну флору и фауну. Велики број мини хидроелектрана у сеоским и градским областима угрожава свакодневно функционисање локалних заједница на подручју региона. Овакве негативне тенденције довеле су до таласа ненасилних грађанских протеста. У току 2020. године усвојени су планови за изградњу 3431 хидроелектране, 108 њих је већ било у процесу изградње, а пресек стања указује да на подручју Западног Балкана постоји 1480 оваквих електрана које су већ пуштене у рад (Schwarz 2020).

Владе Западног Балкана баве се питањима из области заштите животне средине и борбе против климатских промена у оквиру министарстава посебно надлежних за дате области. Међутим овакав приступ указује на неразумевање проблематике економског развоја, будући да релевантна министарства нису у потпуности упућена у ЕУ политике у овим областима. Такав недостатак доводи до одбацивања доприноса и одговорности других сектора који су такође повезани са еколошким питањима. Консеквентно, уочава се недостатак сарадње и комуникације међу министарствима у оквиру владе, а стратегије, планови и програми не узимају у обзир интерсекторски приступ.

Један од стубова политика заштите животне средине и борбе против климатских промена треба да буде учешће младе популације, што је, како истичу стратешки документи појединих држава чланица ЕУ, нарочито важно за подстицање одговорности носилаца власти грађанима (Ministry of the Environment of the Czech Republic [MZR] 2020). Млади препознају вредност чисте животне средине и потребно их је подстакнути да доприносе промоцији напретка, заснованог на реализацији циљева одрживог развоја дефинисаних Агендом 2030. Такође, локални социјални покрети имају важну улогу у образовању грађана и промоцији активности очувања животне средине, указујући на нужност креирања свеобухватних политика на (међу)владином нивоу. Избори направљени у оквиру тих политика утицаће не само на животну средину држава и територија региона у наредним деценијама, већ и на животну средину осталих држава Европе. Из тог разлога, у процесу креирања таквих политика од круцијалне је важности брига за будућност. С тим у вези, значајније учешће држава и територија Западног Балкана на Конференцији о будућности Европе може допринети заједничком развоју стратегије борбе против еколошких ризика и очувања природе.

ЗНАЧАЈ КОНФЕРЕНЦИЈЕ О БУДУЋНОСТИ ЕВРОПЕ ЗА РЕШАВАЊЕ ТЕКУЋИХ ПРОБЛЕМА У ДРЖАВАМА И ТЕРИТОРИЈАМА ЗАПАДНОГ БАЛКАНА

Овај део рада посвећен је конкретним поступцима у циљу решења горенаведених проблема у оквиру региона Западног Балкана, поступцима које треба да буду предузети како од стране влада овог региона, тако и од стране ЕУ.

Ауторке су става да би Конференција за будућност Европе могла бити добра полазна тачка на путу ка напретку држава и територија

Западног Балкана у горенаведеним областима. С тим у вези, државе и територије Западног Балкана би у оквиру конференције требало да поднесу практични предлог заједничке стратегије ангажовања у областима које ће конференција покривати, пре свега у областима које су идентификоване као области великих проблема у државама региона. У том контексту, првенствено је потребно да се државе и територије региона усагласе око основних принципа заједничке стратегије која би могла бити поднета на Конференцији о будућности Европе. У разматрању о механизмима који могу подстакнути координацију политичких званичника држава и територија Западног Балкана и усмеравати њихове преговоре како би се омогућило и учешће тих званичника на конференцији, Савет за регионалну сарадњу (*Regional Cooperation Council – RCC*) јавља се као оптимално решење. С друге стране, будући да је учешће држава и територија овог региона на конференцији корисно и за ЕУ, да би подстакла њихово учешће ЕУ треба да предузме активности увећања видљивости дигиталне платформе Конференције о будућности Европе у државама и територијама Западног Балкана. Сви ови поступци у складу су са врховним циљем увећања ангажовања држава и територија Западног Балкана као потенцијалних нових чланица ЕУ у креирању ЕУ будућности. Додатно, оно што се уочава као посебно важно јесте и инклузија представника младих генерација при састанцима на високом нивоу између ЕУ званичника и представника институција држава и територија Западног Балкана.

Конференција о будућности Европе може представљати и оквир за договарање нових иницијатива које ће додатно подстакнути међусобну сарадњу држава и територија региона, али и њихову сарадњу са ЕУ. У том смислу, ауторке овог рада мишљења су да би званичници обе стране у преговорима требало да имају у виду различите иницијативе за постизање напретка и промена.

Иницијативе за подстицање мобилности у областима формалног образовања неопходне су како би се полазници основношколског и средњешколског образовања и студенти повезали са другим младима у оквиру региона. С тим у вези, потребно је унапредити програме размена ученика међу образовним институцијама, по узору на програм Еразмус плус (*Erasmus+*). На тај начин би се промовисао интеркултурални дијалог и циркулисање образованог и младог кадра међу државама и територијама региона, али и подстакла регионална сарадња ученика нижих нивоа образовања са студентима на различитим универзитетима.

Владе Западног Балкана би требало да промовишу искуства младих који су имали корист од ЕУ кроз Еразмус плус пројекте,

шеме размена младих, тренинге и сличне програме. Искуство и знања које су млади стекли захваљујући програмима ЕУ могу донети корист и државама и територијама региона, кроз подстицање развоја тих држава и територија и подизање свести о улози ЕУ у региону.

Школе у државама и територијама Западног Балкана у своје курикулуме треба да уведу практичне предмете који се тичу еколошких изазова, кружне економије и одрживог развоја. Овим би се подигао ниво свести и знања о еколошким питањима, одговорној потрошњи и зеленијем и праведнијем друштву.

У области заштите животне средине такође се може уочити простор за промену успостављених пракси. Увођењем мораторијума на изградњу мини хидроелектрана државе и територије Западног Балкана очувале би своје реке и омогућиле њихову одрживу употребу. Уз ово, потребно је обуставити и праксу субвенционисања инвеститора који се баве изградњом таквих електрана и преусмерити инвестиције на обновљиве изворе енергије. Такође, владе региона треба да успоставе нове зоне заштите природе (у форми националних паркова или специјалних резервата природе), како би се очувале биљне и животињске врсте, нарочито оне чији је опстанак на датим подручјима угрожен.

Државе и територије Западног Балкана требало би да имплементирају Европски зелени договор у својим националним оквирима, кроз међусобну сарадњу и учешће локалних заједница, цивилног друштва, индустријског сектора и образовних институција, како би се креирао сет основних принципа у циљу успостављања позитивних образаца понашања. Додатно, примена стратегије „Од фарме до виљушке“ (*The Farm to Fork Strategy*) као дела Европског зеленог договора у сектору пољопривреде држава и територија региона омогућила би успостављање програма прехранбеног сектора у складу са циљевима одрживог развоја, али и подстицање инвестиција ка руралним областима.

Надаље, сви главни градови држава и територија Западног Балкана треба да буду повезани међусобним директним авионским линијама. Додатно, шемом авионских рута могли би бити укључени и неки други градови у унутрашњости држава и територија региона. Без одговарајуће транспортне и инфраструктурне повезаности тешко је очекивати да ће у оквиру региона сарадња бити унапређена, међусобна путовања увећана, а помирење између држава и територија успешно остварено.

ЕУ и државе и територије Западног Балкана заједничком иницијативом треба да спрече сваку промену граница у региону,

јер би таква промена могла проузроковати етничке конфликте разарајућих последица, као што је то био случај 1990-их. Питање граница важно је и са становишта умањивања препрека при њиховом преласку, уз евентуални будући развој који би учинио границе између држава региона готово невидљивим, налик на статус граница у оквиру Шенген зоне. Иницијатива Малог Шенгена представља корак у позитивном смеру.

Од нарочите је важности и продубљивање регионалне интеграције и хармонизација са правилима јединственог тржишта ЕУ, јер се тако државе и територије Западног Балкана у великој мери могу приближити ЕУ. Додатно, Економски и инвестициони план за Западни Балкан који је ЕУ усвојила октобра 2020. године може допринети кохезији и одрживом развоју региона (више видети European Commission [ЕС] 2020b).

Коначно, улога ЕУ није довољно видљива у спречавању претњи од иностраног утицаја у државама и територијама региона и подстицању процеса помирења. Недавна дешавања у Црној Гори добар су пример растућег национализма и нестабилности уз малигне иностране утицаје, а оваква дешавања могу се проширити и на цео регион. Потребно је увећати улогу ЕУ у Црној Гори и на подручју региона Западног Балкана уопште, кроз примену модела „Уједињени у различитости“ (*United in diversity*) у оквиру региона.

ЗАКЉУЧАК

Улога ЕУ на подручју региона Западног Балкана препознаје се више од две деценије. ЕУ представља међународни оквир за подстицање реформи на Западном Балкану кроз своје финансијске, техничке, легалне, политичке и вредносне механизме. Па ипак, с једне стране, присуство ЕУ на Западном Балкану треба додатно увећавати. С друге стране, ЕУ није увек узимала у обзир ставове и потребе држава и територија Западног Балкана у процесу усвајања нових политика и дефинисања нових претприступних захтева.

Западни Балкан је још увек осетљиво подручје, у оквиру ког још увек постоји вероватноћа развоја нових нестабилности на маргинама међуетничких питања и њихове подложности утицају неповољних социо-економских услова. Поред оваквих инхерентних нестабилности региона, занемаривање питања животне средине и недостатак свести о потреби заштите природе додатан је подстицај младим генерацијама да напусте овај регион.

Владе Западног Балкана морају укључити младе у процес креирања политичких агенди јер млади представљају будућност

Европе. Младе генерације треба да буду препознате не само као корисници, већ и као контрибутори процесу креирања политика и доношења одлука. Њихови интереси треба да буду препознати у оквиру различитих јавних политика, а не само у оквиру оних питања која спадају стриктно у домен омладинске политике.

Поред тога, потребан је и другачији приступ ЕУ који би подразумевао укључивање држава и територија Западног Балкана као равноправних партнера у процес унапређивања улоге младих, почевши од укључивања држава и територија региона као равноправних државама чланицама ЕУ у учешће на Конференцији о будућности Европе. Оваквим поступком би се реализовао напредак у односима ЕУ и Западног Балкана, јер би се на овај начин креирао подстицај за решавање текућих проблема у њиховим међусобним односима уопште.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Ковачевић, Маја. 2020. „Политика проширења Европске уније у потрази за реформом“, *Политичка ревија* 64 (2): 133 – 150. doi: 10.22182/pr.6422020.6
- Матијевић, Андреа. 2020. „Ставови држава чланица о проширењу Европске уније и нова методологија политике проширења“, *Политичка ревија* 64 (2): 151 – 175. doi: 10.22182/pr.6422020.7
- Barbiroglio, Emanuela. 2020. “Europe’s 100 Most Polluted Cities”. *Forbes*. Приступљено: 16. јул 2021. <https://www.forbes.com/sites/emanuelabarbiroglio/2020/02/29/cities-in-poland-and-italy-among-europes-100-most-polluted/?sh=6104e47c58fd>
- Bateman, Jessica. 2020. “The Young People Fighting the Worst Smog in Europe”. *BBC*. Приступљено: 16. јул 2021. <https://www.bbc.com/future/article/20200701-skopje-north-macedonia-the-most-polluted-city-in-europe>
- Buyuk, Hamdi Firat. 2021. “EU Inaction Blamed for Proposal to Redraw Balkan Borders”. *Balkan Insight*. 4 May 2021. Приступљено: 16. јул 2021. <https://balkaninsight.com/2021/05/04/eu-inaction-blamed-for-proposal-to-redraw-balkan-borders/>.
- Clapham, Andrew. 2009. “Non-State Actors”, in: *Postconflict Peace-Building: A Lexicon*, ed. Vincent Chetail. 200–212. Oxford: Oxford University Press.
- Csaky, Zselyke. 2020. “Nations in Transit 2020: Dropping the Democratic Facade”. Freedom House, Приступљено: 16. јул 2021. <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2020/dropping-democratic-facade>.
- European Commission [EC]. n.d. “Joint Declaration on the Conference on the future of Europe – Building a more resilient Europe”,

- Приступљено: 16. јул 2021. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/en_joint_declaration_on_the_conference_on_the_future_of_europe.pdf
- European Commission [EC]. 2016. “Overview - Instrument for Pre-Accession Assistance”, December 6, 2016. Приступљено: 16. јул 2021. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/overview_en.
- European Commission. [EC]. 2019. “The European Green Deal”, Brussels, 11.12.2019. Приступљено: 16. јул 2021. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_1&format=PDF
- European Commission [EC]. 2020a. “Western Balkans Summit in Sofia: Important Steps Taken to Advance Regional Cooperation to Boost Socio-Economic Recovery and Convergence with the EU”, November 10, 2020. Приступљено: 16. јул 2021. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2051.
- European Commission. [EC]. 2020b. “Economic and Investment Plan for the Western Balkans”, 06.10.2020. Приступљено: 16. јул 2021. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1811.
- European Fund for the Balkans. 2019. “What Is Polluted Air Doing to Us in the Western Balkans?” Приступљено: 16. јул 2021. <https://www.balkanfund.org/general-news/what-is-polluted-air-doing-to-us-in-the-western-balkans>.
- European Union [EU]. n.d. “The Schuman Declaration – 9 May 1950”. Последњи приступ 16. јул 2021. https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_en
- Eurostat, n.d. “Main Tables”, Приступљено: 16. јул 2021. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/data/main-tables>.
- Eurostat, 2021. “First Permits by Reason, Length of Validity and Citizenship”, Приступљено: 16. јул 2021. https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_resfirst&lang=en.
- Galtung, Johan. 1996. *Peace by peaceful means*, Oslo: International Peace Research Institute
- Ivković, Aleksandar. 2020. “Perception of EU Aid amidst the Pandemic Faces Challenges across the Western Balkans”, *European Western Balkans*, April 17, 2020. Приступљено: 16. јул 2021. <https://europeanwesternbalkans.com/2020/04/17/perception-of-eu-aid-amidst-the-pandemic-faces-challenges-across-the-westernbalkans/>.
- Lilyanova, Velina. 2017. *Youth Challenges and Opportunities in the Western Balkans*, European Parliament. Приступљено: 16. јул 2021. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/608683/EPRS_BRI\(2017\)608683_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/608683/EPRS_BRI(2017)608683_EN.pdf).

- Matkovic Puljic, Vlatka et al. 2019. "Chronic Coal Pollution: EU Action on the Western Balkans Will Improve Health and Economies across Europe", in: *Chronic coal pollution - EU action on the Western Balkans will improve health and economies across Europe*. ed. Genon K. Jensen, HEAL, CAN Europe, Sandbag, CEE Bankwatch Network and Europe Beyond Coal.
- Ministry of the Environment of the Czech Republic [MZP]. 2020. "MoE Pledge to Defend the Youth's Interests. Minister Brabec Signed the UN Youth Climate Promise", July 14, 2020, Приступљено: 16. јул 2021 https://www.mzp.cz/en/news_20200714_MoE_pledge_to_defend_the_Youths_interests_UN_youth_climate_promise.
- Nordman, Jenny. 2015. "Nationalism, EU Integration, and Stability in the Western Balkans", Institut für Friedensforschung und Sicherheitspolitik an der Universität Hamburg. Приступљено: 16. јул 2021. <https://www.rcc.int/balkanbarometer/results/2/public>.
- Regional Cooperation Council [RCC], n.d. "Balkan Barometer". Приступљено: 16. јул 2021. <https://www.rcc.int/balkanbarometer/results/2/public>
- Regional Cooperation Council [RCC], 2020. "Bregu: Brain Drain the Biggest Challenge of This Decade - Western Balkans Working Age Population Declined by More than 400,000 in Past 5 Years". Приступљено: 16. јул 2021. <https://www.rcc.int/news/598/bregu-brain-drain-the-biggest-challenge-of-thisdecade--western-balkans-working-age-population-declined-by-more-than-400000-in-past-5-years>.
- RFE/RL's Balkan Service, Protesters Rally in Belgrade to Call for Action on Environment, 2021. Приступљено: 16. јул 2021. <https://www.rferl.org/a/serbia-protest-environment-coal-balkans-pollution-belgrade/31197067.html>.
- Salvatore, Dominik. 2014. *Međunarodna ekonomija*, Beograd: Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta
- Schwarz, Ulrich. 2020. *Hydropower Projects on Balkan Rivers - 2020 Update*, Vienna/Radolfzell: RiverWatch & EuroNatur
- Sitosucic, Daria and Robin Emmott. 2021. "Unofficial EU Note on Redrawing Balkan Borders Causes Angst in Bosnia," *Reuters*, April 16, 2021. Приступљено: 16. јул 2021. <https://www.reuters.com/world/europe/unofficial-eu-note-redrawing-balkan-borders-causes-angst-bosnia-2021-04-16/>.
- United Nations Climate Change. 2015. *The Paris Agreement*. Приступљено: 16. јул 2021. https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf
- Von der Leyen, Ursula. 2019. "A Union That Strives for More: My Agenda for Europe". Приступљено: 16. јул 2021. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/political-guidelines-next-commission_en_0.pdf.

- Wike, Richard et al. 2019. "The European Union", Pew Research Center's Global Attitudes Project, October 14, 2019. Приступљено: 16. јул 2021, <https://www.pewresearch.org/global/2019/10/14/the-european-union/>.
- World Bank Group and The Vienna Institute for International Economic Studies. 2019. "Western Balkans Labor Market Trends 2019". Приступљено: 16. јул 2021. <http://documents1.worldbank.org/curated/en/351461552915471917/pdf/135370-Western-Balkans-Labor-Market-Trends-2019.pdf>

Andrijana Lazarević*
Institute for Political Studies, Belgrade
Andrea Matijević**
Institute for Political Studies, Belgrade

CONFERENCE ON THE FUTURE OF EUROPE: THE SIGNIFICANCE FOR THE WESTERN BALKANS

Resume

On May 9, 2021, the Conference on the Future of Europe began its work. Although it is by definition future-oriented, the fact that the Western Balkan countries and territories were left out of the group of stakeholders, despite the fact that these countries and territories have a chance of joining the Union, contradicts this. Nonetheless, the Joint Declaration on the Conference on the Future of Europe continues to allow third parties to participate in its framework, which provides a chance for the Western Balkans to participate in its activities. These countries and territories have the political right to influence the process and outcomes of the Conference on Europe's Future, based on the EU's long-standing promises to the Western Balkans in terms of membership prospects, as well as their engagement with a range of European legal norms, structures, policies, and programs. Although the region has yet to receive a formal invitation from the EU, it should prove its ability to generate new political processes, through seizing this opportunity for self-initiating a narrative of European unity and constructive deliberation. Such a political strategy would advance the Western Balkans credentials as not simply a beneficiary, - but simultaneously - a benefactor to the European project. The aim of this paper is to explain the challenges that the EU and the Western Balkans are facing together, as well as the modalities of Western Balkan countries and territories participation in the Conference on the Future of Europe as a framework for discussion on how to resolve current challenges and prevent future ones.

Keywords: Conference on the future of Europe, European Union, Western Balkans, regional approach, multiculturalism, brain drain, environment

* andrijana.lazarevic@ips.ac.rs

** andrea.matijevic@ips.ac.rs

*** Овај рад је примљен 1. новембра 2021. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 8. новембра 2021. године.